

Myndighedsbetjening, armslængde

SEKTORFORSKNING. Landbrugets krise er politisk betændt tema med magtfulde lobbyister, men forskningsleder oplever ikke, at sek

”Nogle har da rigtignok interesser i, at der fremkommer andre vurderinger end vores. Og jeg har da også hørt historierne om, at ’sektorforskning’ på kontroversielle områder kunne være ’bestillingsforskning’, hvor rekvirenten fik sine ønskede resultater. Men jeg kan garantere, at den slags pres har jeg ikke oplevet fra Fødevareministeriet. De anerkender fuldt ud armslængden mellem politik og udredning, måske fordi de anerkender værdien af de uafhængige data og udredninger.”

Jordbrugsøkonom og institutleder Henrik Zobbe på KU’s Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi forsker i et samfundspolitisk og -økonomisk kontroversielt felt, nemlig landbruget. Her findes der meget magtfulde interessegrupper, som kunne lægge pres på forskningen, så der ikke kom ubekvemme resultater ud:

”Men jeg har ikke oplevet dette pres. Institutet arbejder ud fra vores eget Code of Conduct for myndighedsarbejde, og jeg oplever, at vores metode- og opgavefrihed respekteres af Fødevareministeriet og andre myndigheder. De prøver ikke at presse os til at ændre i resultater eller konklusioner, før vi udgiver rapporteringer.”

Økonomer uenige om redningsplaner for landbruget

En af Zobbes bramfrie analyser kom i medierne, da en analyse fra **Videncentret for Landbrug** fortalte, at hver femte landmand – 20 procent – er i akutte “alvorlige økonomiske problemer”. Og for 15 procent af de danske landmænd er situationen så grell, at de risikerer konkurs.

Det fik flere CBS-økonomer på banen med drastiske udtalelser. Økonomiprofessor Troels Troelsen vurderede således, at 20 pct. af landbrugene allerede er konkurs. Det er bare et politisk spørgsmål om, hvor længe man holder liv i dem. Og krisen vil tilmed blive endnu værre, hvis politikerne holder fast på stramning af vandplaner og gødningsregler, for så er det nærmere halvdelen af alle landbrugene, som går konkurs. Derfor må politikerne udskyde nogle bekostelige miljøgrib (gødningsregler), lød hans redningsforslag.

CBS-økonomiprofessor Finn Østrups kriseløsning var, at finanssektoren må eftergive gæld for de trængte landmænd, og at staten skal hjælpe bankerne (evt. med bankpakkekreditter), så bankerne er i stand til at

give gældssaneringen: ”Finanssektoren har jo givet landmændene deres lån, så det må være dem, der bærer tabene.” (DR-nyhederne).

Skarp vurdering: Ikke statens opgave

Men Zobbe er meget uenig i økonomikollegernes kriseløsningsforslag:

”Ud fra vores historiske data og analyser er det altså vores vurdering, at det ikke er statens opgave at lave en bankpakke, som skal tage toppen af gælden, for at nogle landmænd kan komme videre. Det lyder hårdt over for de ramte landmænd, men det er altså markedskræfterne, som må lave en udrensning i erhvervet, så de tilbageværende bliver mere effektive og kan konkurrere med udlandet,” siger han og forklarer:

”Dansk landbrug har igennem den historisk lange højkonjunktur ikke fået lavet den nødvendige selektion og effektivisering af bedrifterne, som kunne have gjort erhvervet mere rentabelt og konkurrencedygtigt. Hvis der bare laves en gældssanering nu, fortsættes dette, og man får ikke løst strukturproblemet, for det er altså et faktum, at større bedrifter er mere rentable. Kynisk set må der altså ske en udrensning af de mest urentable, og det må klares af sektoren selv og finanssektoren – som er de parter, der har skabt problemet.”

Zobbe: Hvem skabte problemet – og hvem skal løse det?

Presset for en politisk løsning stammer også fra det regionalpolitiske problem, at mange lokalbanker har lånt alt for mange penge ud til landbrug: ”Bankpakke-3 i 2010 skulle spænde sikkerhedsnet ud under disse banker, men en del lokalbanker er allerede gået ned.

“Vores metode- og opgavefrihed respekteres af Fødevareministeriet og andre myndigheder. De prøver ikke at presse os til at ændre i resultater eller konklusioner, før vi udgiver rapporteringer.

Henrik Zobbe

Og andre trues nu igen, så derfor kommer redningspakker igen på tale. Derfor er der da et politisk pres for at holde disse banker flydende.”

Men når der kommer krav om gældssanering, er den underliggende begrundelse så ikke ofte, at landmændene er ofre for uheldige omstændigheder?

”Sådan er der nogle, som gerne vil fremstille sagen. Men landbrugene selv og finanssektoren skabte altså selv problemet. Det viser data på, hvordan gældsbyrden voksede op igennem 00'erne. Markedsprisen på landbrug steg med over 100 pct. for derefter at falde med 40 pct. Under finansboblen bare voksede optimismen og sammen med den jordpriserne. Og nogle belånte deres angivelige friværdier hårdt for at lave investeringer i deres landbrug (som dog fortsat er urentable), i andre sektorer (fx energivirksomheder) eller ligefrem i valuta-spekulationer (swops),” siger han.

Skarp analyse på videnbaseret grund

Men hvordan tør Zobbe komme med den analyse, som ikke støtter gældssanering og bankpakker, og som åbenlyst vil være upopulær hos landbrugets stærke lobbyister?

”Vi har analyseret i mange år på landbrugets økonomiske situation. Og ifølge vores kontrakt med Fødevareministeriet om myndighedsbetjening, skal vi bl.a. lave en årlig prognose på indtjeningen baseret på primærdata. Derudover laver vi diverse dybtgående undersøgelser, så instituttet har et ganske godt videns- og forskningsbaseret overblik. Så jeg er på sikker videnskabsforskning grund, når jeg udtaler mig.”

og lobbyisme

sektorforskningen sættes under politiseret pres

”Jeg er økonom og benytter den viden, der findes. Men det kan da godt være, at jeg/vi har været mere forsigtige i ordvalget tidligere. Men i takt med sikkerhed og konsistensen i vores analyser gennem årene, er jeg nok blevet mere ’frimodig’ med at skære mine vurderinger til og med at sige tingene mere ligeud. Og derfor synes jeg såmænd heller ikke, at vores vurdering af landbrugets situation og kriseløsninger er særlig kontroversielle,” svarer han og tilføjer ”Som universitetsansatte har vi en forpligtelse til at deltage i den løbende samfundspolitiske debat og dermed være med til at kvalificere den på de områder, hvor vi har viden.”

Når interessegrupper lobby'er

Men vurderet på politikernes omsorg og mediernes omtale får landbruget da ikke særbehandling, selv om industrien allerede for 60 år siden overhalede sektoren som den økonomisk største sektor?

”Når såvel politikere, fødevarerministeren og interesseorganisationen Landbrug og Fødevarer (tidl. Landbrugsrådet) lobby'er, er det nok ud fra forskellige motiver. Mange politikere er valgt i regioner med mange landmænd. Fødevarerministeren har en interesse i eksport og beskæftigelse (20 pct. af Danmarks eksport). Og at landbrugets interesseorganisationer lobby'er, er vel indlysende. Så samlet set har parterne en interesse i at finde løsninger på landbrugets problemer. HVAD der så er den bedste hjælp på lang sigt, kan så diskuteres.”

jø

Politisering af landbrugets videncenter?

De alarmerende tal om, at hver ottende landmand er konkurstruet, kom fra Videncentret for Landbrug. Det er landbrugserhvervets videns- og rådgivningscenter, som er drevet af den store interesse- og lobbyorganisation Dansk Landbrug – organisationen, som lige har gennemført et lobbyist-skifte fra Søren Gade til Karen Hækkerup.

Henrik Zobbe har stor respekt for videncentret og kan fuldstændig genkende analysen af landbrugets situation.

Men for nylig var han ude i landbrugssektorens eget meddelelsesblad Landbrugs-Avisen (12.sept.) med en skarp advarsel til landbrugets politiske lobbyister om at holde fingrene fra at ”politiserer” Videncentret:

”Centret har faktisk haft høj troværdighed, dets historiske succes er, at det har været baseret på armslængde mellem centret i Skejby og de politiske interessenter på Axelborg. Styrken har været den faglige kæde fra forskning over udvikling til implementering hos landbrugerne, og her har den tilknyttede rådgivningstjeneste stået stærkt. Men der er tendenser mod en stadig stærkere politisk styring af Centret fra Axelborg, samtidig med at det også kan komme i klemme i positionskampe med voksende lokale foreninger,” sagde han.

Analysers troværdighed

”Efter fusionen mellem Landbrugsrådet og landboforeningerne i den fælles organisation Landbrug & Fødevarer er der sket en voksende uheldig sammenblanding af den politiske gren og den faglige gren, og vi har

oplevet flere eksempler på politisk styring af rent faglige processer.”

Og landbrugsøkonomens advarsel lyder: ”Det går ud over videncentrets troværdighed, hvis udredning og politik blandes sammen, så deres analyser af fx miljøspørgsmål – gødning, randzoner og opløjning – bliver politiseret, så det saglige indhold kommer i anden række.”

“

Det er ikke til gavn for nogen, hvis fagligheden køres over eller fordrejes, for det er jo så noget, som andre – herunder den uafhængige sektorforskning - skal bruge kræfter på at korrigere.

Henrik Zobbe

Om sit motiv til at gå ud med advarslen, forklarer Zobbe: ”Der har hidtil stået stor respekt om Videncentrets arbejde, men der er en risiko, hvis interesseorganisationer – der har som formål at bedrive lobbyisme – ’politiserer’ analyser. Det er ikke til gavn for nogen, hvis fagligheden køres over eller fordrejes, for det er jo så noget, som andre – herunder den uafhængige sektorforskning - skal bruge kræfter på at korrigere.”

Ikke overraskende afviste Videncentrets administrerende direktør, Jan Mousing, risikoen for politisering. Han henviste til, at Centret har et stærkt og konstruktivt samarbejde med den politiske gren. Og: ”Vi hæger meget nidkært om vores faglige troværdighed.”

Bekymring før uni-fusionerne i 2007

I 2007 blev nogle sektorforskningsinstitutioner tvangsfusioneret under universiteterne. Fødevarerøkonomisk Institut blev således fusioneret med KVL-Landbohøjskolen (som så nogle år senere blev fusioneret under KU).

Henrik Zobbe kom fra KVL-universitetssiden: ”Vi var meget bekymrede over fusionen, der ville bringe sektorforskning og myndighedsbetjening ind i den uafhængige universitetsforskning. Kunne man nu holde de to opgaver adskilt? Ville universitetsforskningen miste troværdighed? Ville sektorforskningens ministerieopgaver være en gøgeunge, som anfægtede forskningens troværdighed,” spørger han og svarer selv:

”Vi startede med at diskutere

dilemmaerne grundigt og udarbejdede en Code of Conduct for myndighedsarbejde. Her står der bl.a., at opdragsgiveren har ret til at få resultaterne i høring inden offentliggørelsen, at hver enkelt forsker – ikke institutionen – står til ansvar for egne analyser, at kilder og forfatterskaber skal fremgå klart som i al redelig forskning m.m. Og ministeriet kvitterede positivt for disse klare linjer – de respekterer, at vi har metode- og opgavefrihed,” slutter han og medgiver, at det kan høre med til historien, at instituttet – som tjener to tredjedele af sine indtægter eksternt – ikke har været presset af store besparelser efter fusionen, som det skete på DMU og i Foulum efter 2007.